

УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
Кафедра хімії, екології та методики їх навчання

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувач кафедри хімії, екології
та методики їх навчання

 Совгіра С.В.

“28” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФП1.2.05 ФІЗИКО-ХІМІЧНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Спеціальність **014.06 Середня освіта (Хімія)**

Освітня програма **Середня освіта (Хімія)**

Освітній ступінь **бакалавр**

Факультет **природничо-географічний**

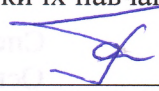
Робоча програма навчальної дисципліни Фізико-хімічні методи досліджень для студентів спеціальності 014.06 Середня освіта (Хімія) освітнього ступеня «бакалавр».

Розробники: О.В. Кочубей, викладач-стажист кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри хімії, екології та методики їх навчання

Протокол від № 1 від “ 28 ” серпня 2019 року

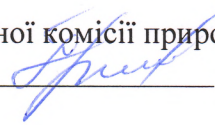
Завідувач кафедри кафедра хімії, екології та методики їх навчання

 (Совгіра С.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

Протокол № 1 від “ 29 ” серпня 2019 року

Голова науково-методичної комісії природничо-географічного факультету

 (Грабовська С.Л.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка (шифр і назва)	Обов'язкова	
	Спеціальність: 014.06 Середня освіта (Хімія)		
Модулів – 2		Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання - реферат		Семестр	
Загальна кількість годин – 90 год.		6-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: 3 аудиторних – 46 год. Самостійної та індивідуальної роботи студента – 44 год.	Освітній ступінь: бакалавр	Лекції	
		22 год.	
		Практичні, семінарські	
		-	-
		Лабораторні	
		24 год.	
		Самостійна робота	
		22 год.	
		Індивідуальні завдання:	
		22 год.	-
		Вид контролю:	
		залік	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (51%/ 49%) для денної форми навчання.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу навчальної дисципліни «Фізико-хімічні методи дослідження» є формування у студентів поняття про основи деяких сучасних фізико-хімічних (інструментальних) методів аналізу. Дати студентам поглиблене розуміння, теоретичну підготовку та деякі практичні навички з основних питань сучасних фізико-хімічних методів дослідження речовини.

Завданнями курсу є формування навичок самостійної роботи під час виконання лабораторних робіт. Ознайомлення з будовою і принципом роботи сучасних приладів. Сформулювати загальні теоретичні основи фізико-хімічних методів аналізу.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти **компетентностями**:

ФК 6. Здатність застосовувати сучасні методи дослідження для встановлення складу, будови і властивостей речовин, інтерпретувати результати досліджень.

ФК 22. Здатність розуміти та вміло використовувати фізико-хімічні методи на практиці з аналізу, синтезу хімічних речовин.

Очікувані результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**: особливості фізико-хімічних методів аналізу; області використання фізико-хімічних методів аналізу; класифікацію фізико-хімічних методів; теоретичні основи, апаратуру і техніку застосування методів аналізу; **вміти**: визначати склад хімічних сполук; встановлювати будову хімічних сполук; виконувати кількісний аналіз речовин.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні володіти програмними результатами навчання:

ПРН 12. Знає методи хімічного та фізико-хімічного аналізу, синтезу хімічних речовин, зокрема лабораторні та промислові способи одержання важливих хімічних сполук.

3. Мова навчання:

Мова навчання: українська

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль I

Тема 1. Вступ. Класифікація методів дослідження твердого тіла.

Особливості застосування фізико – хімічних методів аналізу. Загальна характеристика фізико-хімічних методів аналізу. Прийоми виконання операцій та розрахунки результатів аналізу

Тема 2. Фізико-хімічні і фізичні методи аналізу.

Коротка характеристика основних фізичних методів аналізу. Области використання інструментальних методів аналізу. Аналіз речовини високої чистоти. Підвищення чутливості та точності методів визначення слідів домішок. Використання фізико-хімічних методів аналізу для визначення індивідуальних сполук та сумішей речовин. Термогравіметрія, хроматографія, рефрактометрія, поляриметрія тощо), їх принцип дії, застосування.

Тема 3. Спектральні методи аналізу, класифікація. Види випромінювання. Атомна спектроскопія, суть методу.

Візуальний і фотографічний атомно-емісійний спектральний аналіз, атомно-емісійна фотометрія полум'я і атомно-абсорбційна спектрофотометрія, апаратура, техніка виконання аналізів. Молекулярно-абсорбційний спектральний аналіз: теоретичні основи методів, апаратура, техніка виконання аналізів. Молекулярна спектроскопія. Фотометрія, диференціальна фотометрія. Інфра- червона (ІЧ) спектроскопія, суть методу, застосування. Оже-спектроскопія, суть методу, особливості, застосування.

Тема 4. Електрохімічні методи аналізу.

Потенціометрія та потенціометричне титрування, кондуктометрія та кондуктометричне титрування, полярографічний метод аналізу і амперометричне титрування, кулонометрія і кулонометричне титрування – теоретичні основи методів, апаратура, техніка виконання аналізів. Суть методів, призначення, апаратура, техніка експерименту, обробка результатів. Вольтамперометричний метод дослідження, будова і принцип роботи потенціостата ПІ 50-1, методика зняття і розшифровки вольтамперограм (хроновольтамперограм), їх графічний аналіз.

Тема 5. Основи хроматографії.

Історія виникнення хроматографії. Класифікація хроматографії (за агрегатним станом, механізмом розділення, за способом введення проби та інш.). Теоретичні основи хроматографії і алгоритми проведення аналізу.

Змістовий модуль II.

Тема 6. Будова, режими роботи, основні характеристики ПЕМ і РЕМ.

Формування зображення в ПЕМ. Типи мікроскопічних контрастів. Тіньовий, дифракційний і амплітудний контрасти. Будова і принцип роботи, основні характеристики деяких РЕМ.

Типи контрастів в РЕМ. Режими роботи РЕМ. Використання методів ПЕМ і РЕМ для дослідження кристалічної мікроструктури тонких плівок і покриттів.

Тема 7. Теоретичні і експериментальні основи електронографії.

Будова, загальна характеристика і принцип роботи електронографа. Основи електронографії. Уявлення про дифракцію вільних електронів. Методика розшифровки електронограм.

Тема 8. Основи рентгеноструктурного і рентгенофазового аналізу. Основи газової та вторинно-іонної мас-спектрометрії.

Будова і принцип роботи рентгенівського дифрактометра. Основи рентгенографії. Методика розшифровки рентгенограм і встановлення фазового складу матеріалів (твердих, порошкоподібних). Загальна характеристика мас-спектрометричного методу аналізу, типи міс-спектрометрів і принцип їх роботи. Загальна характеристика вторинно-іонного мас-спектрометра, будова, принцип його роботи. Методика мас-спектрометричного методу аналізу твердих і порошкоподібних матеріалів, розшифровка мас-спектрів ВІМС.

Тема 9. Екологічний стан довкілля та завдання хімічного аналізу. Стандарти якості природного середовища.

Особливості забруднення окремих об'єктів довкілля. Хімічний склад об'єктів довкілля та підходи до виконання хімічного аналізу. Особливості хімічного контролю об'єктів довкілля. Загальні поняття. Нормування вмісту речовин у ґрунті. Нормування вмісту речовин у воді. Нормування вмісту речовин у повітрі.

Тема 10 Пробовідбір об'єктів довкілля.

Методи консервування. Відбір та підготовка проби ґрунту. Відбір та підготовка проби води. Відбір та підготовка проби повітря. Відбір та підготовка проби природних газів. Фізичні методи розділення та концентрування. Фізико-хімічні методи розділення та концентрування.

Тема 11. Рівновага в гомогенній системі. Рівновага між твердою фазою та розчином.

Закон діючих мас у розчинах електролітів. Протолітична теорія кислот та основ. рН у водних розчинах. Титриметричні методи: протолітометрія, комплексонометрія. Зв'язок розчинності з константою розчинності. Вплив однойменного іона, іонної сили на розчинність. Розчинність важкорозчинних солей в кислотах. Фракційне осадження. Гравіметрія.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.												
Тема 1. Вступ. Класифікація методів дослідження твердого тіла.	6	2			2	2						
Тема 2. Фізико-хімічні і фізичні методи аналізу.	10	2			2	2						
Тема 3. Спектральні методи аналізу, класифікація. Види випромінювання.	10	2		4	2	2						

Атомна спектроскопія, суть методу.												
Тема 4. Електрохімічні методи аналізу.	10	2		4	2	2						
Тема 5. Основи хроматографії.	6	2			2	2						
Разом за змістовим модулем I	42	10		12	10	10						
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.												
Тема 6. Будова, режими роботи, основні характеристики ПЕМ і РЕМ.	10	2		4	2	2						
Тема 7. Теоретичні і експериментальні основи електроніграфії.	10	2		4	2	2						
Тема 8. Основи рентгеноструктурного і рентгенофазового аналізу. Основи газової та вторинно-іонної мас-спектрометрії.	6	2			2	2						
Тема 9. Екологічний стан довкілля та завдання хімічного аналізу. Стандарти якості природного середовища.	6	2			2	2						
Тема 10. Пробовідбір об'єктів довкілля.	10	2		4	2	2						
Тема 11. Рівновага в гомогенній системі. Рівновага між твердою фазою та розчином.	6	2		4	2	2						
Разом за змістовим модулем II	48	12		12	12	12						
Усього годин	90	22		24	22	22						

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Графічний аналіз вольтамперних залежностей	4

2	Ознайомлення з роботою ПЕМ. Обробка даних електронікроскопічних досліджень кристалічної структури.	4
3	Електроніграфія кристалічної структури. Методика розшифровки електроніграм.	4
4	Будова, принцип роботи вторинно-іонного мас-спектрометра, розшифровка мас-спектрів.	4
5	Визначення іонів феруму(III) і AL у воді спектрофотометричним методом.	4
6	Визначення вуглекислоти в ґрунтах.	4
	Всього	24

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Класифікація фізичних і фізико-хімічних методів дослідження речовини. Принцип методів: ЯМР, РОР, ОЖЕ.	2
2.	Спектральні методи аналізу, класифікація. Види випромінювання.	2
3.	Атомна і молекулярна спектрометрія	2
4.	Електрохімічні методи дослідження. Хроматографічні методи аналізу	2
5.	Інфрачервона спектроскопія	2
6.	Використання методів ПЕМ і РЕМ для дослідження кристалічної мікроструктури тонких плівок і покриттів.	2
7.	Методика розшифровки рентгенограм і встановлення фазового складу матеріалів. Методика аналізу спектрів ВІМС.	2
8.	Форми існування мікрокомпонентів (Стронцію; Феруму; Нікелю; Мангану; Хрому; Кадмію; Фтору) у природних водах, ґрунтах. Їх поширення.	2
9.	Застосування методів вольтамперометрії в аналізі об'єктів довкілля. Застосування методів потенціометрії, оптичних методів, кондуктометрії та кулонометрії в аналізі об'єктів довкілля.	2
10	Екологічний стан атмосфери, гідросфери, літосфери у Черкаській області. Макро- та мікроелементи у грантах, водах.	2
11	Рейтинг найбільш забруднених міст України за вмістом шкідливих речовин.	2
	Всього	22

8. Індивідуальні завдання

Експериментально-розрахункові:

1. Розшифровка мас-спектрів залишкової атмосфери та металевих матеріалів.
2. Розшифровка рентгенівського спектру невідомої речовини з кубічною кристалічною граткою.
3. Розрахувати електроніграму від невідомого зразку металу з ГЦК, ПК решіткою
4. Розрахувати рентгенограму від невідомого зразка та встановити фазовий склад речовини.
5. Графічний аналіз хроновольамперограм.
6. Аналіз мікрофотографій.
7. Розшифровка рентгенівського спектру і встановлення фазового складу зразка.

Реферативного плану:

1. Хроматографічні методи аналізу
2. Інфрачервона спектроскопія
3. ЯМР-спектрометрія

4. Електрохімічні методи.

9. Методи навчання

Методи навчання: а) які забезпечують опанування навчального предмета (словесні, візуальні, практичні, репродуктивні, проблемно-пошукові, індуктивні, дедуктивні); б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (спостереження, метод експерименту, метод наукового пошуку); в) методи контролю у навчальній діяльності (усний контроль, письмовий, тестовий, практична перевірка, а також методи самоконтролю і самооцінки). Інтерактивні методи, форми і прийоми: аналіз помилок, аудіовізуальний метод навчання; «мозковий штурм»; навчальні дискусії; ділова (рольова) гра; «займи позицію»; коментування, метод аналізу і діагностики ситуації; проблемний метод; робота в малих групах; тренінги індивідуальні та групові та ін.

10. Методи контролю

У процесі контролю рівня засвоєння знань, умінь, навичок студентів з дисципліни «Фізико-хімічні методи досліджень» використовуються методи: усний контроль, письмовий контроль, тестовий, самоконтроль, метод практичної перевірки.

1. *Поточний контроль*. Проводиться на кожному занятті. Оцінюється рівень розуміння студентом теоретичного матеріалу, вміння сформулювати питання за темою і дати на нього відповідь, якість підготовки домашнього завдання.

2. *Поетапний контроль*. Проводиться після закінчення вивчення теми. Проходить у формі контрольної роботи, тестування. Кожний студент отримує індивідуальне завдання, яке містить теоретичне питання і практичне завдання.

3. *Підсумковий контроль*. залік проводиться по закінченні навчання. Контроль оволодіння студентом термінологією й основними поняттями проводиться за допомогою додаткових питань.

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Модульний контроль (МК) здійснюється у вигляді аудиторних лабораторних робіт, кожна з яких передбачає відповіді на контрольні питання після виконання завдань лабораторної роботи або аудиторних письмових робіт. Кожна тема лабораторної роботи оцінюється в 10 балів, неточна відповідь 7-9 балів, неповна відповідь – 1-6- балів, невірна відповідь – 0 балів. Письмова робота передбачає відповіді на 20 коротких теоретичних питань. Вірна відповідь на питання оцінюється у 0,5 бала, неточна або неповна відповідь – 0,25 бала, невірна відповідь – 0 балів.

В кінці змістового модуля в системі «Moodle» проводиться тестове оцінювання, тести оцінюються у 5 балів.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) полягає у домашньому виконанні проекту на задану тему. Кожна тема оцінюється за 20-бальною системою:

20 б. – тема проекту повністю розкрита, висока культура оформлення проекту, своєчасне представлення, до проекту є презентація, або відео матеріали;

16 б. – тема проекту розкрита, але ілюстрації не досить повні, відсутні відео матеріали;

12 б. – тема розкрита не достатньо повно, відсутній план виконання проекту, ілюстрації не досить повні;

8 б. – тема розкрита не достатньо повно, не достатньо проілюстрована, відсутні висновки;

4 б. - тема проекту розкрита не достатньо повно, не дотримані вимоги щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел)-;

0 - тема не розкрита.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота	ІНДЗ	Сума
---	------	------

Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2					
T1-T2	T3	T4-T5	T6	T7-T8	T9-T10	T11		
10	10	15	10	10	10	15	20	100

13. Методичне забезпечення

1. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД).
2. Нормативні документи; ілюстративні матеріали.
3. Мультимедійні засоби (електронні підручники, словники, відео-матеріали; ресурси Інтернету).
4. Система дистанційного навчання «Moodle».

14. Рекомендована література

Основна

1. Набиванець Б.Й. Аналітична хімія природного середовища : Підручник / Б.Й. Набиванець, В.В. Сухан, Л.В. Карабіна– К. : Либідь, 1996. – 304с.
2. Сніжко С.І. Оцінка та прогнозування якості природних вод : підручник / Сніжко С.І. – К. : Ніка-Центр, 2001. – 264с.
3. Назаренко І.І., Польчина С.М., Нікорич В.А. Ґрунтознавство. – Чернівці, 2003. – 400 с.
4. Федішин Б.М., Борисик Б.В., Вовк М.В., Дорохов В.І., Павлюк Г.В. Хімія та екологія атмосфери / Під ред. б.М. федишина. – К.: Алеута, 2003. – 272 с.
5. Позняк С.П., красуха Є.Н., Кіи М.Г. Картографування ґрунтового покриття. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 498 с.

Додаткова

1. І.Ю. Проценко, В.А. Сасенко Тонкі металеві плівки (технологія та властивості). Суми: СумДУ, 2002, 186с.
2. Бабко А.К. Пилипенко А.Т. Фотометрический анализ. Общие сведения и аппаратура. – М.: Химия. – 1968. – 388 с.
3. Ляликов М.С. Физико-химические методы анализа. Учебн. пособие для химикотехнол. спец. вузов.- Л.: Химия, 1974.- 536 с.
4. Худякова Т.А., Крешков А.П. Кондуктометрический метод анализа. Учеб. пособие для вузов. Москва:"Высшая школа", 1975. - 207 с.
5. Зозуля А.П. Кулонометрический анализ. - Москва-Ленинград:"Химия",1965. – 104с.
6. Исследование по электрохимии и электрохимическим методам анализа / под. ред. Л.Г. Берга.- Казань: Изд-во КГУ.- 1965.- 240 с.

15. Інформаційні ресурси

1. <http://nduv.gov.ua> - бібліотека ім. В. І. Вернадського.
2. <http://ekniga.com.ua> – інформаційно-пошукова система-каталог з електронної літератури: книжки, довідники, словники, енциклопедії, підручники і т. д.
3. <http://7ua.net> – електронна бібліотека: енциклопедії, словники, підручники, будь-яка література.
4. <http://lib.com.ua> – сайт електронної бібліотеки.